

Володимир КОВАЛЬЧУК
(Київ, Україна)

УДК 930.25.09 (477.83)“1945–1949”

**Первісний, актуалізований і потенційний
масиви
комплексу документів самопроголошеного
краю ОУН(б) “Одеса” (Волинь, кінець 1945 –
перша половина 1949 рр.)**

Однією з важливих сторінок історії Організації українських націоналістів на Волині та Поліссі (далі ПЗУЗ, тобто “північно-західні українські землі” – назва краю за оунівською термінологією) є діяльність внутрішньої опозиції. Здавалося б, яка може бути незгода з “генеральною лінією” осіб, котрі розділяють і репрезентують досить специфічну за своєю суттю ідеологію бандерівського руху? Втім, наприкінці 1945 р. конфлікти між керівниками підпілля на Волині стали його “візитною картою”.

Після того, як у листопаді 1945 р. провідник ПЗУЗ Микола Козак-“Смок” укотре ініціював ліквідацію ключових осіб північно-східного краю “Одеса” (далі – ПСК, один з двох “менших” країв на ПЗУЗ, розташовувався в межах Костопільського, Березненського, Степанського і Деражненського районів Рівненської області), тамтешній організаційний референт Степан Янишевський-“Далекий” заявив про самовідвід. 5 грудня він прийняв рішення про створення власного крайового проводу, підпорядкованого напряму керівництву ОУН(б) на українських землях (“Центральному Проводові”). Тобто – в обхід проміжних керівних осередків ПСК і ПЗУЗ. “Далеківський” край поділявся на надрайони (Костопільський і Корецький), райони, підрайони. Вони включали в себе низку сіл Костопільського, Сарненського, Володимирецького, Корецького районів Рівненщини [1, с. 159]. До самопроголошеного проводу входили Святослав Титков-“Роман”, Павло Трофімчук-“Тарас”, Степан Костецький-“Зимний” та інші особи.

Попри нетривіальність теми, історія самопроголошеного краю “Одеса” ще не знайшла докладного висвітлення в історіографії. В колективній монографії про ОУН і УПА, укладеній фахівцями Інституту історії України НАН України, ініціатор відокремлення краю “Одеса” Степан Янишевський згадується один раз, а про його “витвір” взагалі не йдеться [27, с. 374]. У працях істориків Олександра Вовка [1, с. 39–40], Анатолія Кентія [24, с. 181–182], Вікторії Жилюк [23, с. 131–132, 165, 170, 174–175] про “Далекого” і “далеківців” містяться лише фрагментарні згадки. Бракує чогось певного з цієї тематики і в студіях осіб, котрі брали участь у націоналістичному підпіллі (Олексій Мануйлик) [25, с. 256, 262, 294] або боролися з ним (Георгій Санніков) [30, с. 245–246]. Про одного з “далеківців” йде мова у статті В. Микитенка [26].

На нашу думку, недостатня розробка історії самопроголошеного краю “Одеса” науковцями є наслідком слабкої актуалізації його документів. Хоча декілька джерел “Одеси” опублікували Олександр Вовк [1, с. 1151–1155, 1157–

1159, 1164–1165, 1243–1244] та Ігор Марчук [29, с. 347–351, 471–472], основна робота ще попереду. Дослідники довго не мали доступу до “далеківських” документів, тому що ті відклалися переважно в Галузевому державному архіві Служби безпеки України (далі – ГДА СБ України). Працівники МДБ УРСР в другій половині 1940-х рр., граючи на суперечностях між “далеківцями” й оунівцями-“крайовиками”, перехоплювали документи прибічників Степана Янишевського й часто використовували їх в своїй оперативно-розшуковій та агентурній роботі. “За спадковістю” документальні трофеї опинилися в надрах архіву сучасної української спецслужби.

Упродовж 2009 – 2011 років автор цієї статті і консультант ГДА СБ України Валерій Огороднік, виконуючи одну з планових тем, виявили в згаданому архіві низку невідомих джерел з історії самопроголошеного краю “Одеса”. Таким чином, випала нагода, по-перше, об’єднати ці та раніше виявлені документи в окремі масиви, по-друге, проаналізувати свідчення працівників МДБ УРСР про назви, адресатів, адресантів, дати документів “далеківців”, які з оперативною метою були знищені, і, по-третє, з’ясувати можливості потенційної джерельної бази. Все це допоможе зрозуміти специфіку документального комплексу самопроголошеного краю “Одеса”, що допоможе розумінню історії ОУН та УПА в цілому.

Вдалося встановити, що система документообігу “далеківців” складалася з розпорядчих, звітних, оповіщувальних документів, ділових та приватних листів, а також пропагандистських матеріалів (листівки, комуні кати, тощо). Про це є згадки в документах і спогадах “легальних” оунівців. Так, провідник ПЗК “Москва” (“Ліс”) Іван Литвинчук-“Дубовий” до “матеріалів”, виданих “Далеким” в 1946 р., відніс такі розпорядчі й оповіщувальні джерела: “1. Наказ членам ОУН і відділам УПА – вид. 5.12.1945 р. ... 7. Інструкція для провідного активу ОУН к[р]. “Одеса” – 20.6.46 (машинка) ... 8. Пересторога для всіх учасників УПА, прац[івників] орг[анізаційної] сітки і населення (друк) ... 9. Повідомлення-пересторога для чл. ОУН, повст. і населення – липень [19]46 р. ... 12. Комунікат Грицька Квітки – 21.7.46 – (друк) ... 13. Комунікат про смерть Тараса, Чулого – (друк)” [1, с. 1251–1252]. Зі згаданих у переліку джерел актуалізовані лише ті, які проходять під номерами 1 і 9 [1, с. 1145–1147, 1239–1241; 34, арк. 149]. Збереглися інструкція Степана Янишевського, укладена в жовтні 1947 р., а також “переказ вказівок відносно праці над легальним сектором” (автор – “Зінько”, дата – листопад 1949 р.) [29, с. 347–351, 471–472].

Проте, з огляду на загальнопоширені в післявоєнному націоналістичному підпіллі конспіративні вимоги [19, арк. 32–46; 32, с. 326], основу документального комплексу “далеківців” складала не накази чи звіти, а ділові листи – документи з лаконічним формалізованим змістом, завірені псевдонімами, найчастіше без зазначення справжніх імен та прізвищ авторів та адресатів. У них практично не згадувалися власні назви і топоніми. Такі документи укладалися лише в разі крайньої потреби. Відомості про ділові листи, опубліковані раніше, а також виявлені нами у фондах ГДА СБ України, узагальнені у таблиці 1:

Таблиця 1

**Ділові листи
(у т. ч. копії і фрагменти) функціонерів самопроголошеного
краю “Одеса” (у хронологічній послідовності)**

п/п	Псевдонім адресанта і його	Псевдонім/посада адресата і їх	Дата	Де документ опублікований чи

	розшифрування	розшифрування		зберігається (якщо не опублікований)
1.	“Далекий” (Степан Янишевський)	“Тарас” (Петро Трофімчук)	5.01.1946	Літопис УПА. Нова серія. – Київ- Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 1243-1244
2.	“Далекий” (Степан Янишевський)	“Смок” (Микола Козак)	21.09.1946	Літопис УПА. Нова серія. – Київ- Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 1151-1155
3.	Д (Степан Янишевський)	“Труба” (Павло Усачук)	10.10.1946	ГДА СБ України, ф. 2 (упр. 2-Н), оп. 57, спр. 4, т. 1, арк. 142
4.	“Далекий” (Степан Янишевський)	“Смок” (Микола Козак)	29.10.1946	Літопис УПА. Нова серія. Т. 8. – Київ- Торонто, 2006. – С. 1158-1159
5.	“Каменярь”- “Степан”	“Микола” (Микола Мельник)	29.10.1946	Літопис УПА. Нова серія. – Київ- Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 1156-1157.
6.	“Ярослав” (Іван Берник)	“Смок” (Микола Козак)	20.12.1946	Літопис УПА. Нова серія. – Київ- Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 1164–1165
7.	Без підпису (Степан Янишевський)	“Кочегар” (Василь Кук)	[1946 р.]	ГДА СБ України, ф. 5, спр. 67426, т. 3, арк. 17 зв.
8.	Без підпису (Степан Янишевський)	провідник (Василь Кук)	[1946 р.]	ГДА СБ України, ф. 5, спр. 67426, т. 3, арк. 14–17
9.	“Тома” (Степан Янишевський)	“Шуляк” (С. Усачук)	29.01.1947	ГДА СБ України, ф. 5, спр. 67426, т. 3, арк. 12–12 зв.
10.	“Богослов” (Степан Янишевський)	“Марко” (Роман Піддубний)	3.04.1947	ГДА СБ України, ф. 5, спр. 67426, т. 3, арк. 380–381
11.	“Зінько” (Іван Кроль)	“Ярослав” (Іван Берник)	26.04.1 947	ГДА СБ України, ф. 2 (упр. 2-Н), оп. 39 (1953 р.), спр. 5, арк. 87
12.	Без підпису (Іван Кроль)	Без адресата (О. Грицюк)	26.04.1947	ГДА СБ України, ф. 2 (упр. 2-Н), оп. 39 (1953 р.), спр. 5,

				арк. 87
13.	“Зінько” (Іван Кроль)	“Ярослав” (Іван Берник)	26.04.1947	ГДА СБ України, ф. 2 (упр. 2-Н), оп. 39 (1953 р.), спр. 5, арк. 86
14.	“Ярослашенко” (Петро Ліщук)	командир (Іван Кроль?)	2.06.1947	ГДА СБ України, ф. 2 (упр. 2-Н), оп. 57 (1953 р.), спр. 4, т. 1, арк. 363
15.	Без підпису (Святослав Титков)	Без адресата (Степан Янишевський)	[8.06.1947]	ГДА СБ України, ф. 2 (упр. 2-Н), оп. 57 (1953 р.), спр. 4, т. 1, арк. 359
16.	“Клим” (Іван Кроль)	командир (Степан Янишевський)	19.06.1947	ГДА СБ України, ф. 2 (упр. 2-Н), оп. 57 (1953 р.), спр. 4, т. 1, арк. 366–368
17.	“Ярослав” (Іван Берник)	“Лісовий” (Петро Гоч?)	17.08.1947	ГДА СБ України, ф. 2 (упр. 2-Н), оп. 57 (1953 р.), спр. 4, т. 2, арк. 309–310
18.	Без підпису (“Роман”, Святослав Титков)	Без адресата (Леонід Швед)	[22.08.1947]	ГДА СБ України, ф. 2 (упр. 2-Н), оп. 41 (1953 р.), спр. 6, арк. 147
19.	“Клим” (Іван Кроль)	командир (Степан Янишевський)	[Літо 1947]	ГДА СБ України, ф. 2 (упр. 2-Н), оп. 57 (1953 р.), спр. 4, т. 1, арк. 364–365
20.	Без підпису (“Роман”, Святослав Титков)	Без адресата (Леонід Швед)	[6.09.1947]	ГДА СБ України, ф. 2 (упр. 2-Н), оп. 41 (1953 р.), спр. 6, арк. 145–146
21.	“Зінько” (Іван Кроль)	“Литканюк” (Л. Радкевич)	27.10.1947	ГДА СБ України, ф. 2 (упр. 2-Н), оп. 39 (1953 р.), спр. 6, арк. 315–316
22.	“Ярослав” (Іван Берник)	Без адресата (С. Красовський?)	[10.1947]	ГДА СБ України, ф. 2 (упр. 2-Н), оп. 39 (1953 р.), спр. 6, арк. 298–299
23.	“Ю. Богослов” (Степан Янишевський)	“друзі” (члени ківського підпілля ОУН)	30.03.1948	ГДА СБ України, ф. 13, спр. 372, т. 74, арк. 289.
24.	Без підпису	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	29.04.1948	ГДА СБ України, ф. 13, спр. 398, т. 18, арк. 44
25.	Без підпису	“Роман”	1.05.1948	ГДА СБ України,

		(Святослав Титков чи Володимир Кудра)		ф. 13, спр. 398, т. 18, арк. 40–42
26.	Без підпису	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	17.05.1948	ГДА СБ України, ф. 13, спр. 398, т. 18, арк. 35–37
27.	Без підпису (Іван Кріль)	“Василь” (О. Грицюк)	[Осінь 1948]	ГДА СБ України, ф. 2 (упр. 2-Н), оп. 41 (1953 р.), спр. 6, арк. 91–92
28.	“Зінько” (Іван Кріль)	“З. Савченко” (Василь Галаса)	1.06.1949	ГДА СБУ, ф. 2 (упр. 2-Н), оп. 59 (1953 р.), спр. 16, т. 3, арк. 137 (конверт)

Навіть ця дециця документів дозволяє уточнити історію самопроголошеного проводу “Одеса”.

Можна достеменно твердити, що після арешту працівниками МДБ у серпні 1948 р.⁹ Степана Янишевського [16, арк. 498–500, 508] його наступником став провідник “бунтівного” Костопільського надрайону Іван Зінько-“Кріль” [3, арк. 86; 5, арк. 90, 162; 12, арк. 165–166]. Коли у серпні 1946 р. офіційний провід ПСК відродився, самопроголошений провід “Одеса” співіснував паралельно з ним [9, арк. 286 конв.]. Верхньою хронологічною межею існування “далеківського” проводу, напевне, слід рахувати 1 червня 1949 р., коли Іван Зінько в листі до Василя Галаси (наступника Миколи Козака) висловив “готовність підпорядкуватися законному проводові ОУН на ПЗУЗ” [10, арк. 137 конв.].

Прибічники Степана Янишевського прагнули поширити свій вплив на Житомирську і Київську області. Вочевидь, їхньою креатурою був і керівник київського міського проводу ОУН Пронькін [31, с. 668–669]. Київським соратникам “Далекий” у березні 1948 р. навіть написав листа [18, арк. 289]. Лишній раз доводить, що Київська область була зоною стратегічних інтересів для прибічників Степана Янишевського і таке: під час ліквідації місцевого оунівського “представництва” навесні 1947 р. у Васильківському районі на Київщині чекісти знайшли вказівки проводу “Одеса” [23, с. 170].

Головним напрямком діяльності Степана Янишевського та його прибічників була пропаганда. “Далеківці” мали власну друкарню – називали її “ім. генерала

⁹ 13.08.1948 Степана Янишевського затримали працівники МДБ під час проведення чекісько-військової операції у лісі біля с. Ведмедівка Березнівського р-ну Рівненської обл. Степан Янишевський вчинив збройний опір, унаслідок чого був важко поранений і взятий у полон. Після закінчення слідства, яке тривало 3 роки, винуватцеві висунули обвинувачення у зрадницькій діяльності щодо радянської влади. Свою провину він визнав і 27–29.08.1951 був засуджений рішенням військового трибуналу Прикарпатського військового округу за статтями 54-1 “а”, 54-8, 54-9 і 54-11 Кримінального кодексу УРСР до вищої міри покарання через розстріл. Вирок (вища міра покарання через розстріл) виконано 29.11.1951.

Терейка”. Відома також інша назва друкарні – “Воля” (“ім. Коновальця”) [2, арк. 23]. Різні пропагандистські видання (включно зі щомісячною газетою “Пробоем”) поширювалися не тільки серед цивільного населення Рівненщини, Житомирщини і Київщини, але й у Вінницькій, Черкаській, Полтавській областях.

Також влаштовувалися збройні диверсії проти представників радянської влади. У 1946 – червні 1948 рр. очолював рейдуючу групу, яка боролася з радянськими винищувальними батальйонами і вчиняла диверсії проти органів місцевої влади, А. Лучковський-“Дніпро”. Схожі завдання виконували збройні боївки Святослава Титкова-“Романа” (загинув 12 липня 1948 р.) [8, арк. 359], Сильвестра Примака-“Бутька” (смерть застала на початку 1950-х рр.) [17, арк. 185, 188–192], Володимира Кудри-“Романа” (загинув 9 липня 1955 р.) [11, арк. 292; 13, арк. 167], Романа Піддубного-“Марка” (помер на Київщині) [15, арк. 380–381], Петра Ліщука-“Ярославенка” та ін. Більшість згаданих боївок станом на 1946 – 1948 рр. підпорядковувалися провіднику Житомирської округи Миколі Мельнику-“Павлу” [6, арк. 154; 20, арк. 67; 21, арк. 1–2; 23, с. 120, 132, 175; 28, с. 293; 33, с. 484–485].

Виявлені нами документи спростовують закиди Миколи Козака у співпраці Степана Янишевського з радянськими органами державної безпеки. Адже в листах “Далекого” та його послідовників (Іван Зінько) трапляються сюжети про боротьбу з учасниками радянських винищувальних батальйонів (“стрибків”) [3, арк. 86; 15, арк. 14]. До того ж, боївар Святослав Титков нарікав на Корецький райвідділ НКВС за те, що той затримав дружину [8, арк. 359]. Чи таке могло бути у разі колаборації?

Щонайменше дві згадки у документах є про встановлення прямих контактів “далеківців” зі Центральним проводом ОУН(б). Це сталося влітку – восени 1947 р. [4, арк. 315–316; 5, арк. 146]. Отже, наполегливий Степан Янишевський таки реалізував свою мрію про “автономність” від структур Миколи Козака?

Проте, “сліпо” Степан Янишевський вищому керівництву таки не довіряв. Так, у 1946 р. він не довірився організаційному референтові ЦП Василеві Куку – вважав, що одержану від нього кореспонденцію (“*дві записки, писані одною рукою, без дати, за підписом Кочегар*”) сфальсифікував Микола Козак [15, арк. 14–17].

Що цікаво, “далеківці”, прагнучи до визнання керівництвом ОУН(б), не відкидали загальнопоширені у підпіллі нормативні документи, навчальні та методичні розробки (“Декалог”, “Конспіративний вишкіл”, “Пропагандивний вишкіл”), а інтенсивно використовували їх в своїй роботі [5, арк. 145–146].

Дуже багато документів Степана Янишевського та його оточення радянські спецслужби знищили. Перелік утилізованих ділових листів, вміщений у доповідній записці оперуповноваженого управління 2-Н при УМДБ однієї зі західноукраїнських областей старшого лейтенанта Гната для невідомого від 17 серпня 1948 р., налічує понад 90 назв [14, арк. 17–22]. Вражає швидкість опрацювання повстанських документів – від дати їх вилучення у Степана Янишевського до укладання списку минуло всього 4 дні. Документальні “трофеї”, як речові докази, спершу внесли до третього і десятого томів кримінальної справи на Степана Янишевського. Згодом трибунал Прикарпатського військового округу вирішив ліквідувати том № 10 (склався з двадцяти пакетів). 3 січня 1952 р. голова військового трибуналу Прикарпатського ВО А. Мурашин підписав акт знищення [16, арк. 509]. А в томі № 3 діловий епістолярій “далеківців” зберігся до наших часів.

Автори більшої частини утилізованих артефактів були прямо пов'язані зі самопроголошеним краєм "Одеса" (див. таблицю 2):

Таблиця 2

**Знищені ділові листи
функціонерів самопроголошеного краю "Одеса"
(у хронологічній послідовності) [14, арк. 17–22]**

№ п/п	Псевдонім адресанта і його розшифрування	Псевдонім/посада адресата і їх розшифрування	Дата
1.	"Д" (Степан Янишевський)	"Дністровий"	18.09.1946
2.	"Д" (Степан Янишевський)	"Труба" (Павло Усачук)	10.10.1946
3.	"Роман" (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	"Дністровий"	7.09.1946
4.	"Павло" (Микола Мельник)	"Д" (Степан Янишевський)	15.05.1947
5.	"Мудрий" (Микола Мельник)	командир (Степан Янишевський)	20.05.1947
6.	"Д" (Степан Янишевський)	"Роман" (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	22.05.1947
7.	"Шуляк" (С. Усачук)	командир (Степан Янишевський)	24.05.1947
8.	"Марко" (І. Піддубний)	"Д" (Степан Янишевський)	28.05.1947
9.	"Микола" (Микола Мельник)	"Степан"-("Каменярь")	05.1947
10.	"Дніпро" (А. Лучковський)	"Д" (Степан Янишевський)	11.06.1947
11.	"Д" (Степан Янишевський)	"Роман" (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	14.06.1947
12.	"М. Ярославенко" (П. Лящук)	"Роман" (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	16.06.1947
	"Індус"	командир (Степан Янишевський)	18.06.1947
13.	"Роман" (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	"Д" (Степан Янишевський)	29.06.1947
14.	"Мудрий" (Микола Мельник)	"Д" (Степан Янишевський)	06.1947
15.	"Максим"	"Д" (Степан Янишевський)	3.07.1947
16.	"Д" (Степан Янишевський)	"Роман" (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	4.07.1947
17.	"Дніпро" (А.	"Д" (Степан Янишевський)	6.07.1947

	Лучковский)		
18.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	7.07.1947
19.	“Д” (Степан Янишевський)	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	7.07.1947
20.	“Клим” (Іван Кроль)	“Д” (Степан Янишевський)	8.07.1947
21.	“Д” (Степан Янишевський)	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	11.07.1947
22.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	13.07.1947
23.	“Д” (Степан Янишевський)	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	15.07.1947
24.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	17.07.1947
25.	“Литканюк” (Леонід Радкевич)	командир (Степан Янишевський)	19.07.1947
26.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	20.07.1947
27.	“Клим” (Іван Кроль)	“Д” (Степан Янишевський)	20.07.1947
28.	“Д” (Степан Янишевський)	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	23.07.1947
29.	“Клим” (Іван Кроль)	“Д” (Степан Янишевський)	26.07.1947
30.	“Д” (Степан Янишевський)	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	27.07.1947
31.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	30.07.1947
32.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	2.08.1947
33.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	14.08.1947
34.	“Павло” (Микола Мельник)	“Назар”	2.09.1947
35.	“Д” (Степан Янишевський)	“Зінько” (Іван Кроль)	9.09.1947
36.	“Ярослав” (Берник Іван)	“Д” (Степан Янишевський)	24.09.1947
37.	“Клим” (Іван Кроль)	“Д” (Степан Янишевський)	26.09.1947

38.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	3.10.1947
39.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	3.10.1947
40.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	3.10.1947
41.	“Д” (Степан Янишевський)	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	9.10.1947
42.	“Д” (Степан Янишевський)	“Верховинець” (В. Сидор?)	27.10.1947
43.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	4.11.1947
44.	“Черешня” (Кузьма Бричка)	командир (Степан Янишевський)	20.11.1947
45.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	22.04.1948
46.	“Дніпро” (А. Лучковський)	“Д” (Степан Янишевський)	23.04.1948
47.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	27.04.1948
48.	“Клим” (Іван Кроль)	“Д” (Степан Янишевський)	5.05.1948
49.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	6.05.1948
50.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	14.05.1948
51.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	14.05.1948
52.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	16.05.1948
53.	“Дніпро” (А. Лучковський)	“Д” (Степан Янишевський)	25.05.1948
54.	“Д” (Степан Янишевський)	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	5.06.1948
55.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	9.06.1948
56.	Галя (Галина Рєгеза)	“Д” (Степан Янишевський)	10.06.1948

57.	“Максим”	“Петро”	10.06.1948
	“Максим”	“Петро”	10.06.1948
58.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	20.06.1948
59.	“Д” (Степан Янишевський)	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	20.06.1948
60.	“М. Ярославенко” (Петро Лящук)	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	06.1948
61.	“Васька” (О. Грицюк)	Тома (Степан Янишевський)	3.07.1948
62.	“Максим”	“Д” (Степан Янишевський)	4.07.1948
63.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	7.07.1948
64.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	8.07.1948
65.	Богун (Кузьма Бричка чи Сильвестр Примак)	командир (Степан Янишевський)	9.07.1948
66.	“Д” (Степан Янишевський)	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	15.07.1948
67.	“Д” (Степан Янишевський)	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	29.07.1948
68.	“Максим”	“Петро”	5.08.1948
69.	Борис (Кузьма Бричка чи Сильвестр Примак)	командир (Степан Янишевський)	5.08.1948
70.	“Роман” (Святослав Титков чи Володимир Кудра)	“Д” (Степан Янишевський)	[1946 – 1948]
71.	“Свист”	“Дніпро” (А. Лучковський)	[1946 – 1948]
72.	“Свист”	“Дніпро” (А. Лучковський)	[1946 – 1948]
73.	“Черник”	“Д” (Степан Янишевський)	[1946 – 1948]

З таблиці 2 зрозуміло, чому відчувався брак документів, написаних провідником “Одеси” Степаном Янишевським у 1947 році. Також бачимо, що одним із авторів листа до провідника є дружина “Галя” (Галина Регеза?). Виходить, вона писала чоловіку не лише в 1946 чи 1947 рр. [7, арк. 208–209, 275], але і в 1948 р., хоча тоді він їй вже не довіряв, підозрюючи, що жінка контактує з чекістами. Також в іншому світлі постають носії псевдоніму “Роман”. Виявляється, вони докладно описували свої пригоди, в теплу пору року сідали “за перо” ледве не щодня (дослідники цього не знали через брак джерел). Те, що одним з “Романів” був Святослав Титков, не викликає сумніву, адже останній лист, завірений ним (див. таблицю 2), датований 8 липня, а вже

12 липня, як відомо, він загинув. Іншим “Романом” може бути Володимир Кудра. У 1948 р. він зі своєю боївкою перебував у Північній Житомирщині, тобто в зоні “далеківських” інтересів. До того ж, у складі його боївки був повстанець “Максим”, а листи від якогось “Максима” до “Д.” (Степана Янишевського) неодноразово згадуються у переліку старшого лейтенанта Гната.

Таблиця 3

**Згадки про невиявлені документи
функціонерів самопроголошеного краю “Одеса”
в археографічних збірниках (у хронологічній послідовності)**

№ п/п	Псевдонім адресанта і його розшифрування	Псевдонім/посада адресата і їх розшифрування	Дата	Де документ згадується
Ділові листи				
1.	“Далекий” (Степан Янишевський)	“Чмелик”	2.01.1946	Літопис УПА. Нова серія. – Київ-Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 156
2.	“Далекий” (Степан Янишевський)	“Тарас” (П. Трофімчук)	7.01.1946	Літопис УПА. Нова серія. – Київ-Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 1244
3.	Зінько (Іван Кроль)	“Сівач” (Володимир Кобринович)	18.04.1946	Літопис УПА. Нова серія. – Київ-Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 156
4.	Невідомий	“Чмелик”	4.05.1946	Літопис УПА. Нова серія. – Київ-Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 156
5.	“Трицько”	“Чмелик”	4.05.1946	Літопис УПА. Нова серія. – Київ-Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 156
6.	“Далекий” (Степан Янишевський)	“Тарас” (П. Трофімчук)	20.06.1946	Літопис УПА. Нова серія. – Київ-Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 1244
7.	“Далекий” (Степан Янишевський)	“Орленко”	20.06.1946	Літопис УПА. Нова серія. – Київ-Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 156
8.	“Дніпро” (А. Лучковський)	командир (Степан Янишевський)	28.06.1946	Літопис УПА. Нова серія. –

				Київ-Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 156
9.	Невідомий	“Веселик”	[Перша пол. 1946]	Літопис УПА. Нова серія. – Київ-Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 1247
Повідомлення, перестороги				
10.	Автор не вказаний	“для всіх учасників УПА, прац[івників] орг[анізаційної] сітки і населення”	Дата не вказана	Літопис УПА. Нова серія. – Київ-Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 1251–1252
Комунікати				
11.	Автор не вказаний	Грицька Квітки	21.07.1946	Літопис УПА. Нова серія. – Київ-Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 1251–1252
12.	Автор не вказаний	Про смерть Тараса, Чулого	Дата не вказана	Літопис УПА. Нова серія. – Київ-Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 1251–1252
Пропагандистські матеріали				
13.	З Новим роком, друзі!		01.01.1946	Літопис УПА. Нова серія. – Київ-Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 1251–1252
14.	Хід міжнародних подій		31.05.1946	Літопис УПА. Нова серія. – Київ-Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 1251–1252
15.	Селяни!		Дата не вказана	Літопис УПА. Нова серія. – Київ-Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 1251–1252
16.	Українські громадяни!		Дата не вказана	Літопис УПА. Нова серія. – Київ-Торонто, 2006. – Т. 8. – С. 1251–1252
17.	Чи буде голод		Дата не вказана	Літопис УПА. Нова серія. – Київ-Торонто,

Слід зазначити, що ще належить опрацювати ділові листи “далеківців”, які збережені як речові докази або цитуються в радянських оперативних документах зі справ фонду 32 “Другий відділ УКДБ” архіву УСБ України в Рівненській області. Йдеться про листування Івана Кроля-“Зінька” і “Романа” за першу половину 1947 р. [35], лист Івана Кроля до командира відділу особливого призначення Леоніда Радкевича-“Литканюка” від 27 жовтня 1947 р. [36], низку листів “Дем’яна” до “Марка” за 1946 – 1947 рр. [34]

Також є інформація про деякі пропагандистські матеріали, які збереглися, але поки що не введені до наукового обігу. Це листівки проводу “Одеса” “У відповідь панам-імперіалістам” (1946 р.), 25 примірників якої відклалося в одній з оперативно-розшукових справ архіву УСБ України в Рівненській області [34, арк. 150–183], недатована летючка “Доки кінець-кінцем терпітимем”, а також листівка “З новим роком”, датована 1.07.1947 р. [34, арк. 48, 184–238]. Тиражуванню пропагандистських матеріалів приділялося багато уваги. Так, станом на 29 жовтня 1946 р. (минув неповний рік “анархії” “далеківців”) було видано близько 50 тис. примірників “літератури, в більшості летючок” [1, с. 1157].

Звісно, образ “далеківців” буде збіднений, якщо не врахувати інформаційного потенціалу вхідної кореспонденції. Причому потрібно зважати на листи, які писали “далеківцям” не лише “смоківці”, але й зацікавлені особи з УМДБ Рівненської області та підзвітних цьому управлінню у районах. Для прикладу, достеменно відомо про існування в 1947 – 1948 рр. листа невідомого працівника УМДБ Рівненської області до “далеківця” “Мухи”, а також листа радянського підполковника Лебедева до “Дніпра” [8, арк. 359]. Ось тільки де вони, ці документи?

Таким чином, аналіз виявленого масиву документального комплексу самопроголошеного проводу “Одеса”, і відомостей про його документи, які були знищені, засвідчує, що перше місце в структурі документації займав діловий епістолярій. За нашими підрахунками, відсоток знищених листів “Далекого” і “далеківців”, втричі перевищує обсяги виявленого масиву. Останній компенсує нестачу розпорядчої і звітної документації, що упродовж тривалого часу в дослідницькому середовищі вважалося суттєвою перешкодою для написання ґрунтовних наукових праць про Степана Янишевського-“Далекого” та його соратників. Існують також потенційні можливості для розширення джерельної бази з теми, в першу чергу за рахунок подальшого вивчення фондів ГДА СБ України та його регіональних управлінь у Рівненській, Житомирській і Київській областях.

Джерела та література

1. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та Запілля 1944–1946. Документи і матеріали / Сохань П., Потічний П. (співгол. ред. ради), Вовк О., Кокін С. (упоряд.). – Київ–Торонто: Видавництво “Літопис УПА”, 2006. – (Серія “Літопис УПА. Нова серія”. – Т. 8. – 1448 с.).
2. ГДА СБ України. – Ф. 2. – Оп. 74. – Спр. 2. – Т. 8.
3. ГДА СБ України. – Ф. 2 (упр. 2-Н). – Оп. 39 (1953 р.). – Спр. 5.
4. ГДА СБ України. – Ф. 2 (упр. 2-Н). – Оп. 39 (1953 р.). – Спр. 6.
5. ГДА СБ України. – Ф. 2 (упр. 2-Н). – Оп. 41 (1953 р.). – Спр. 6.
6. ГДА СБ України. – Ф. 2 (упр. 2-Н). – Оп. 48 (1953 р.). – Спр. 1. – Т. 2.
7. ГДА СБ України. – Ф. 2 (упр. 2-Н). – Оп. 56 (1953 р.). – Спр. 9.
8. ГДА СБ України. – Ф. 2 (упр. 2-Н). – Оп. 57 (1953 р.). – Спр. 4. – Т. 1.
9. ГДА СБ України. – Ф. 2 (упр. 2-Н). – Оп. 58 (1953 р.). – Спр. 3.

10. ГДА СБ України. – Ф. 2 (упр. 2-Н). – Оп. 59 (1953 р.). – Спр. 16. – Т. 3.
11. ГДА СБ України. – Ф. 2 (4 упр.). – Оп. 6 (1957 р.). – Спр. 15. – Т. 6.
12. ГДА СБ України. – Ф. 2 (4 упр.). – Оп. 30 (1960 р.). – Спр. 18.
13. ГДА СБ України. – Ф. 2 (4 упр.). – Оп. 39 (1956 р.). – Спр. 9. – Т. 9.
14. ГДА СБ України. – Ф. 5. – Спр. 67426. – Т. 1.
15. ГДА СБ України. – Ф. 5. – Спр. 67426. – Т. 3.
16. ГДА СБ України. – Ф. 5. – Спр. 67426. – Т. 9.
17. ГДА СБ України. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 29.
18. ГДА СБ України. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 74.
19. ГДА СБ України. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 59.
20. ГДА СБ України. – Ф. 65. – Спр. С-7970. – Ч. I.
21. ГДА СБ України. – Ф. 65. – Спр. С-7970. – Ч. II.
22. ГДА СБ України. – Ф. 65. – Спр. С-9134. – Т. 2.
23. Жилюк В. Діяльність ОУН та УПА на Житомирщині у 1941 – 1955 рр. – Рівне: “Волинські обереги”, 2008. – 308 с.
24. Кентій А. Українська Повстанська Армія в 1944 – 1945 рр. – Київ, 1999. – 209 с.
25. Мануйлик О. Топкими болотами Волині і Полісся. – Рівне: ВАТ “Рівненська друкарня”, 2006. – 416 с.
26. Микитенко В. Кати, або правда про банду УПА “Павла-Миколи” // Радянська Житомирщина. – 1991. – 13 лютого.
27. Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія / С. Кульчицький (відп. ред.), В. Дзьобак, І. Льюшин та ін. (авт. кол.). – Київ: “Наукова думка”, 2005. – 496 с.
28. “Особые папки” Сталіна і Молотова про національно-визвольну боротьбу в Західній Україні у 1944–1948 рр. / Дашкевич Я., Кук В. (упоряд.), Гриневич В., Дашкевич Я. та ін. (ред.). – Львів: Літературна агенція “Піраміда”, 2010. – 594 с. С. 293.
29. Реабілітовані історією. Рівненська область / В. Королук, С. Павлюк (співгол. ред. ради), І. Марчук, А. Жив’юк (упоряд.). – Рівне: ВАТ “Рівненська друкарня”, 2009. – Кн. 2. – 612 с.
30. Санников Г. Операция “Рейд”, или История одной любви. – Москва: “Детектив-Пресс”, 2007. – 480 с.
31. Сергійчук В. Український Здви́г: Наддніпрянщина. 1941 – 1955. – Київ: Українська видавнича спілка, 2005. – 835 с.
32. Стародубець Г. Українське повстанське запілля. – Тернопіль: “Підручники і посібники”, 2006.
33. УПА і запілля на ПЗУЗ 1943–1945. Нові документи / Сохань П., Потічний П. (співгол. ред. ради), Ковальчук В., Марчук І. (упоряд.). – Київ–Торонто: Видавництво “Літопис УПА”, 2010. – (Серія “Літопис УПА. Нова серія”. – Т. 14. – 640 с.). С. 484–485.
34. Управління Служби безпеки України у Рівненській обл. (далі – УСБ України у Рівненській обл.). – Основний фонд. – Спр. 797. – Т. 5.
35. УСБ України у Рівненській обл. – Ф. 31. – Оп. 11. – Спр. 1. – Т. 1.
36. УСБ України у Рівненській обл. – Ф. 31. – Оп. 11. – Спр. 1. – Т. 2.

Володимир Ковальчук (*Київ, Україна*). **Первісний, актуалізований і потенційний масиви комплексу документів самопроголошеного краю ОУН(б) “Одеса” (Волинь, кінець 1945 – перша половина 1949 рр.)**

У статті досліджено первісний, актуалізований і потенційний масиви комплексу документів самопроголошеного краю ОУН(б) “Одеса”

Ключові слова: Організація українських націоналістів, край “Одеса”, Степан Янишевський, Галузевий державний архів Служби безпеки України.

Владимир Ковальчук (*Киев, Украина*). **Первичный, актуализированный и потенциальный массивы документального комплекса самопровозглашенного края ОУН(б) “Одесса” (Волинь, конец 1945 – первая половина 1949 гг.)**

В статье исследованы первичный, актуализированный и потенциальный массивы документального комплекса самопровозглашенного края ОУН(б) “Одесса”

Ключевые слова: Организация украинских националистов, край “Одесса”, Степан Янишевский, Государственный отраслевой архив Службы безопасности Украины.

Volodymyr Kovalchuk (*Kyiv, Ukraine*). **Initial, actualized and potential massifs of the complex of sources on a separate structure of the OUN(b) insurgent movement (“Odesa” krai) (Volyn, at the end of 1945 – in the first half of 1949)**

Initial, actualized and potential massifs of the complex of sources on a separate structure of the OUN(b) insurgent movement (“Odesa” krai) are investigated

Key words: Organization of Ukrainian Nationalists, “Odesa” krai, Stefan Ianyshyevs'kyi, Central State Archive of Public Associations of Ukraine.